

Brussel, 7.10.2020
COM(2020) 620 final

ANNEX 2

BIJLAGE

bij

**MEDEDELING VAN DE COMMISSIE AAN HET EUROPEES PARLEMENT
EN DE RAAD**

**Een Unie van gelijkheid:
strategisch EU-kader voor gelijkheid, integratie en participatie**

{SWD(2020) 530 final}

DE REEKS INDICATOREN

Het algemene doel van deze reeks indicatoren is om de vooruitgang te toetsen aan de doelstellingen en streefwaarden van het strategisch EU-kader voor de gelijkheid, integratie en participatie van de Roma. Om deze algemene doelstelling te bereiken, moeten de lidstaten een aantal maatregelen op prioritaire gebieden uitvoeren, waarbij elk van deze maatregelen zijn eigen horizontale of sectorale doelstelling heeft.

De reeks indicatoren voor het meten van de vooruitgang richting deze doelstellingen is ontwikkeld in het kader van de werkgroep inzake indicatoren en verslaglegging op het gebied van de gelijkheid, integratie en participatie van de Roma, onder de coördinatie van het Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten (FRA). De leden van de werkgroep zijn de nationale Romacontactpunten van twintig lidstaten en vertegenwoordigers van de bureaus voor de statistiek en de Europese Commissie. Bovendien is de reeks afgestemd op de indicatoren en streefwaarden die in het kader van de relevante EU-initiatieven voor de periode tot 2030 zijn ontwikkeld, en op de doelstellingen voor duurzame ontwikkeling (SDG's). Het volledige verslag is beschikbaar op <https://fra.europa.eu/en/news/2020/roma-working-party-consultations-roma-inclusion-monitoring-framework>.

De reeks indicatoren is gebaseerd op het S-P-O-indicatoremodel (structuur-proces-uitkomst) dat door het VN-Bureau van de Hoge Commissaris voor de Mensenrechten (OHCHR) wordt aanbevolen voor het beoordelen van de naleving van mensenrechtennormen. Dit model maakt een beoordeling mogelijk van:

- a) wettelijke en beleidskaders (structurele indicatoren);
- b) specifieke interventies om deze uit te voeren (procesindicatoren);
- c) resultaten – zoals ervaren door de rechthebbenden (uitkomstindicatoren).

Structurele indicatoren: EU- en nationale wettelijke kaders en strategieën die worden ingevoerd om te voldoen aan het EU-Handvest van de grondrechten (voor de Roma, een strategisch EU-kader voor de gelijkheid, integratie en participatie van de Roma).

Procesindicatoren: De specifieke interventies en acties (bv. programma's, projecten, maatregelen) die zijn opgezet om de doelstellingen en streefwaarden van de nationale strategische kaders voor de Roma te verwezenlijken door de genoemde wettelijke en beleidsbepalingen uit te voeren.

Uitkomst- of resultaatindicatoren: De situatie ter plaatse en eventuele veranderingen in de uitoefening van grondrechten voor personen met specifieke kenmerken, zoals etnische afkomst in het geval van de Roma. Dit zijn veelal standaardindicatoren, met gegevens die kunnen worden uitgesplitst naar verschillende categorieën van etnische afkomst, geslacht en leeftijd. In lidstaten waar dergelijke gegevens niet beschikbaar zijn kunnen de beschikbare sociaal-economische gegevens als proxy worden gebruikt. De indicatoren moeten in overeenstemming zijn met de indicatoren inzake armoede en sociale uitsluiting van Europa 2020 of voor de periode na 2020, alsook met de sectorale beleidsterreinen die gericht zijn op de doelstellingen van de Europese pijler van de sociale rechten, zoals onderwijs, gezondheid en werkgelegenheid.

DOELSTELLINGEN, KERNINDICATOREN, STREEFWAARDEN EN MAATREGELLEN

Het monitoringkader is uitdrukkelijk bedoeld om de vooruitgang bij de verwezenlijking van de beleidsdoelstellingen te volgen. De doelstellingen worden weerspiegeld in de resultaatindicatoren (kern- en secundaire indicatoren) en de streefwaarden zouden een weergave kunnen zijn van de stand van zaken die de lidstaten in 2030 op elk gebied van de gelijkheid, integratie en participatie van de Roma willen bereiken. Het kader is gebaseerd op de richtsnoeren voor betere regelgeving van de Commissie¹, het strategisch EU-kader voor de gelijkheid, integratie en participatie van de Roma en het voorstel voor een aanbeveling van de Raad inzake de gelijkheid, integratie en participatie van de Roma.

De meeste resultaatindicatoren zijn gebaseerd op enquêtes, maar dienen te worden aangevuld met administratieve gegevens, bijvoorbeeld over infrastructuur, huisvestingssegregatie, enz.

¹ Europese Commissie (2017): [Better Regulation Guidelines. werkdocument van de diensten van de Commissie](#) (SWD(2017) 350 van 7.7.2017).

Kernindicatoren: Dit zijn resultaatindicatoren die gebaseerd zijn op enquêtes en verplicht zijn voor alle lidstaten waarvoor dergelijke gegevens beschikbaar zijn of in de toekomst kunnen worden verzameld. Landen die geen kwantitatieve gegevens (etnisch uitgesplitst of als proxy) verzamelen, moeten overwegen om kwalitatieve gegevens te verzamelen en streefwaarden te formuleren met het oog op procesindicatoren (zie hieronder).

Secundaire resultaatindicatoren: Dit zijn contextuele indicatoren. Ze vormen een aanvulling op de kernindicatoren van de doelstelling. De lidstaten kunnen zelf beslissen om ze al dan niet te gebruiken.

Er is een verschil tussen de verplichting om gegevens in de indicatoren in te voeren en de verplichting om gegevens voor indicatoren te verzamelen. Zo zijn de thema's segregatie in onderwijs, toegang tot leidingwater of geboortekanten in sommige landen relevanter dan in andere. Ook zouden bepaalde secundaire indicatoren kernindicatoren kunnen worden als ze in een bepaald land bijzonder relevant zijn, bijvoorbeeld de dekking van ziektekostenverzekeringen.

Procesindicatoren: een combinatie van juridische en economische feiten, soorten maatregelen, capaciteit van de uitvoerende actoren, mate van contact met de Romagemeenschappen en maatschappelijke organisaties. De lidstaten kunnen binnen hun strategisch kader zelf de indicatoren en beleidsinterventiegebieden kiezen.

Tabel 1: Overzicht van kerndoelstellingen en kernindicatoren van de EU voor de gelijkheid, integratie en participatie van de Roma

	<i>Horizontale doelstellingen</i>		<i>EU-kernindicatoren</i>	<i>SDG-relevantie</i>
1	Bestrijden en voorkomen van zigeunerhaat en discriminatie ²	1	Percentage van de mensen die zich in de afgelopen 12 maanden gediscrimineerd hebben gevoeld op een van de in de enquête genoemde gebieden vanwege hun Roma-zijn	SDG 10.3.1 SDG 16.b.1
		2	Percentage van de algemene bevolking dat zich niet op zijn gemak voelt om Roma als burens te hebben	
2	Bestrijden van armoede en sociale uitsluiting	3	Armoederisicocijfer (minder dan 60 % van het mediane inkomen na sociale overdrachten)	SDG 1.2.1
		3.1	Kinderen < 18 in armoederisicogroep	SDG 1.2.2
		4	Percentage personen in het huishouden die in ernstige materiële deprivatie leven (kunnen zich geen 4 van de 9 items veroorloven, bijv. voedsel, uitnodigen van vrienden, enz.)*	SDG 1
		4.1	Kinderen < 18 in ernstige materiële deprivatie*	SDG 1
3	Bevorderen van participatie door het versterken van de positie van de betrokkenen, het opbouwen van samenwerking en vertrouwen	4	Percentage mensen die zich in de afgelopen 12 maanden gediscrimineerd hebben gevoeld (op welk gebied dan ook) en die als reden voor het laatste incident van discriminatie hun Roma-zijn hebben opgegeven	
		5	Indicatoren voor actief burgerschap en participatie NOG TE ONTWIKKELEN	
	<i>Sectorale doelstellingen</i>		<i>EU-kernindicatoren</i>	<i>SDG-relevantie</i>
4	Verbeteren van de effectieve gelijke toegang tot hoogwaardig inclusief	6	Percentage kinderen vanaf 3 jaar tot de leeftijd van het begin van de leerplicht in het basisonderwijs die deelnemen aan voor- en vroegschoolsonderwijs en	SDG 4.2.2

² Operationele doelstellingen in het kader van deze horizontale doelstelling zijn onder meer het bestrijden van discriminatie, intimidatie, haatmisdrijven en haatuitingen tegen Roma, en het bevorderen (van het bewustzijn) van de geschiedenis en de cultuur van de Roma, en van erkenning en verzoening.

	regulier onderwijs		kinderopvang	
		7	Percentage personen in de leeftijdsgroep 20-24 jaar die ten minste hoger secundair onderwijs hebben afgerond	SDG 4.3
		8	Percentage kinderen in de leeftijdsgroep 6-15 jaar die naar scholen gaan waar “alle of de meeste schoolgenoten Roma zijn”, zoals gerapporteerd door de respondenten (alleen geselecteerde landen)	
5	Verbeteren van de effectieve gelijke toegang tot betaalde hoogwaardige en duurzame werkgelegenheid	9	Percentage mensen die als hun hoofdactiviteit “betaald werk” hebben opgegeven (met inbegrip van voltijd-, deeltijd-, gelegenheidswerk, werk als zelfstandige en tijdelijk werk of werk in de afgelopen vier weken), 20-64 jaar oud	SDG 8.5
		10	Percentage jongeren van 15-29 jaar*** die “geen werk hebben en geen onderwijs of opleiding volgen” (NEET)	SDG 8.6.1
		11	Arbeidsparticipatiekloof tussen mannen en vrouwen: loonkloof tussen vrouwen en mannen, 20-64 jaar oud	SDG 8.5
6	Verbetering van de gezondheid van de Roma en van de effectieve gelijke toegang tot hoogwaardige zorg en sociale dienstverlening	12	Verskil in levensverwachting bij de geboorte (algemene bevolking versus Roma)	
		13	Percentage mensen die beperkte toegang hebben tot zorg en sociale dienstverlening, NOG TE ONTWIKKELEN	
7	Verbetering van de effectieve gelijke toegang tot adequate gedesegregeerde huisvesting en essentiële voorzieningen ³	14	Percentage mensen in huisvestingsgerelateerde deprivatie (een appartement dat te donker is, met een lek dak/vochtige muren, vloeren, geen bad/douche, geen binnentoilet)	SDG 11.1
		15	Percentage mensen die leven in een huishouden dat niet over het minimaal aantal kamers beschikt volgens de definitie van Eurostat van overbewoning	
		16	Percentage mensen die leven in een huishouden zonder kraanwater in de woning (alleen in bepaalde landen)	SDG 6.1.1

*FRA-gegevens voor het invullen van indicatoren kunnen worden uitgesplitst naar **geslacht, leeftijd, DEGURBA (urbanisatiegraad)**.*

**Zal worden vervangen door sociale en materiële deprivatie (Eurostat [ilc_mdsd07]) en de respectieve indicator voor kinderen, indien gebruikt in het kader van de SDG-rapportage voor de algemene bevolking.*

**Actuele gegevens op basis van de FRA-enquêtes hebben alleen betrekking op de leeftijdsgroep 16-29 jaar.*

PROXY-INDICATOREN

In landen waar het verzamelen van etnische gegevens onmogelijk is, kan gebruik worden gemaakt van proxygegevens, bijvoorbeeld op basis van sociaal-economische gegevens. Het verzamelen van gegevens kan worden uitgevoerd in nederzettingen en regionale eenheden die zijn geïdentificeerd als gesegregeerd of waar een hoog percentage kwetsbare personen woont. De onderliggende veronderstelling zou moeten zijn dat de bevolking op deze plaatsen een hoog percentage Roma omvat of sterk als Roma wordt beschouwd en daarom kwetsbaar is voor sociale uitsluiting en discriminatie. Dergelijke proxygegevens zouden de gegevensverzameling echter kunnen beperken tot gegevens over de meest gemarginaliseerde groepen. Zo zouden de mensen die niet economisch behoeftig zijn, maar wel de gevolgen van zigeunerhaat in hun dagelijks leven of bij bekendmaking van hun identiteit ondervinden, uit het oog kunnen worden verloren. In dergelijke gevallen is het belangrijk om de proxygegevens aan te vullen met kwalitatieve en administratieve gegevens uit onderzoek en raadplegingen van maatschappelijke organisaties, nationale mensenrechteninstellingen en lokale autoriteiten. Als kwantitatieve gegevens

³ Zoals leidingwater, adequate sanitaire voorzieningen, diensten voor afvalinzameling en -beheer, elektriciteit, gas, toegang tot vervoer, financiële diensten en digitale communicatie (overeenkomstig beginsel 20 van de Europese pijler van sociale rechten). Een operationele doelstelling in het kader van deze sectorale doelstelling is het bevorderen van milieurechtvaardigheid en het bestrijden van milieugerelateerde deprivatie.

ontbreken, worden landen nog steeds aangespoord om kwalitatieve gegevens te verzamelen op het niveau van procesindicatoren.

Gegevens voor kwalitatieve procesindicatoren kunnen uit verschillende bronnen komen. Sinds 2016 hebben de lidstaten aan de Commissie via een geharmoniseerd onlineformulier verslag uitgebracht over procesindicatoren die relevant zijn voor de inhoudelijke beleidsterreinen die in de aanbeveling van de Raad van 2013 zijn opgenomen. Maar zelfs als deze gegevens vergelijkbaar zijn tussen landen, vormen ze slechts een klein deel van de procesrelevante informatie die nodig is voor een goede procesbewaking. Het tweede onderdeel van de procesrelevante gegevensverzameling, d.w.z. gegevens die de specifieke kenmerken van de uitdagingen op het gebied van de integratie van de Roma weerspiegelen en maatregelen om deze uitdagingen in de afzonderlijke lidstaten aan te pakken, is even belangrijk voor de ontwikkeling van een degelijk nationaal monitoringsysteem en is daarom van essentieel belang voor een succesvol nationaal strategisch kader voor de Roma. Voorts wordt aanbevolen om het maatschappelijk middenveld van de Roma te betrekken bij het monitoringproces en de ontwikkeling van nationale gegevensverzamelings- en monitoringsystemen. De subgroep voor gegevens over gelijkheid van de Europese Groep op hoog niveau inzake non-discriminatie, gelijkheid en diversiteit heeft richtsnoeren voor het verbeteren van de verzameling en het gebruik van gegevens over gelijkheid opgesteld⁴.

In 2016 zijn de lidstaten begonnen met de verslaglegging aan de Commissie over procesindicatoren, overeenkomstig de aanbeveling van de Raad van 2013 inzake doeltreffende maatregelen voor de integratie van de Roma. Dit werk wordt voortgezet in de context van de werkgroep inzake Roma-indicatoren en verslaglegging van het FRA.

HORIZONTALE DOELSTELLINGEN

Doelstelling 1: Bestrijden en voorkomen van zigeunerhaat en discriminatie

Kernindicatoren:	Algemene bevolking
1) Percentage van de mensen die zich in de afgelopen 12 maanden vanwege hun Roma-zijn gediscrimineerd hebben gevoeld op een van de in de enquête genoemde gebieden	Potentieel FRS ⁵ SDG 10.3.1 en 16.b.1
2) Percentage van de algemene bevolking dat zich niet op zijn gemak voelt om Roma als burens te hebben	FRS

Doelstelling 1-a: Bestrijden van discriminatie, intimidatie, haatmisdriven en haatuitingen tegen Roma

Resultaatindicatoren	
Secundaire (optioneel)	
Indicator	Algemene bevolking
Percentage mensen van 16 jaar en ouder die in de 12 maanden voorafgaand aan de enquête ten minste vijf door haat ingegeven handelingen van intimidatie hebben meegemaakt vanwege hun Roma-zijn	n.v.t./potentieel FRS SDG 10.3.1 SDG 16.b.1
Percentage mensen van 16 jaar en ouder (van alle respondenten) die in de afgelopen 12 maanden fysiek zijn aangevallen vanwege hun Roma-zijn	n.v.t./potentieel FRS SDG 16.1.3

Procesindicatoren voor doelstelling 1-a: Bestrijden van discriminatie, intimidatie, haatmisdriven en haatuitingen tegen Roma

Indicator – dimensie A - institutionele opbouw

⁴ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/final_guidelines_4-10-18_without_date_july.pdf.

⁵ Fundamenteel Rechten Onderzoek van het FRA.

- nationale strategische kaders voor gelijkheid, integratie en participatie van de Roma of aanverwante beleidsdocumenten bevatten uitdrukkelijk maatregelen ter bestrijding van zigeunerhaat;
- het nationale actieplan voor de uitvoering van de nationale strategische kaders voor de Roma van de betrokken EU-lidstaat voorziet in specifieke maatregelen om zigeunerhaat en discriminatie aan te pakken;
- organen voor gelijke behandeling monitoren regelmatig de uitvoering van de nationale strategische kaders voor de Roma met het oog op de naleving van de richtlijn rassengelijkheid en het kaderbesluit van de Raad betreffende de bestrijding van bepaalde vormen van racisme en vreemdelingenhaat, en registreren gevallen van discriminatie van de Roma;
- er worden regelmatig antidiscrimatieverslagen en -enquêtes opgesteld en uitgebracht;
- zigeunerhaat wordt erkend in de wettelijke kaders, het beleid, de beleidsdocumenten en de beleidsuitvoeringsmaatregelen van de lidstaten;
- zigeunerhaat wordt aangegeven als een categorie in de registratie van haatmisdrijven;
- voor de specifieke maatregelen ter bestrijding van zigeunerhaat en discriminatie zijn middelen uitgetrokken;
- gemeenten met een grote Romabevolking hebben onder hun personeel een of meerdere adviseurs specifiek voor Roma-aangelegenheden.

Indicator – dimensie B - bijzondere maatregelen en acties

- er bestaat een voor het publiek toegankelijk systeem voor de monitoring van rechtszaken en klachten bij nationale organen voor gelijke behandeling over gevallen van zigeunerhaat;
- er bestaat een voor het publiek toegankelijk systeem voor de monitoring van gevallen en incidenten van discriminatie, haatuitingen en haatmisdrijven tegen de Roma en het aangeven daarvan aan nationale organen voor gelijke behandeling of ombudspersonen, openbare aanklagers of de politie, en dit systeem functioneert;
- er bestaat een systeem voor de opleiding van politiefunctionarissen op het gebied van non-discriminatie en herkenning van door vooroordelen ingegeven misdrijven, met specifieke modules over discriminatie van de Roma;
- de lidstaten wijzen zendtijd toe aan de Roma in publieke media;
- de lidstaten voeren bewustmakingscampagnes;
- voor het aangeven van haatuitingen en haatmisdrijven zijn instrumenten beschikbaar die eenvoudig toegankelijk zijn;
- er worden initiatieven/opleidingen georganiseerd met deelname van IT-bedrijven (Google, Facebook, Twitter, enz.) om zigeunerhaat in de content op sociale-mediaplatforms beter te herkennen;
- er worden initiatieven/opleidingen voor mediabedrijven georganiseerd over het vastleggen en aanpakken van gevallen van zigeunerhaat en haatuitingen.

Indicator – dimensie C - kwaliteit van het besluitvormingsproces

- maatschappelijke organisaties van de Roma zijn actief betrokken bij de ontwikkeling van specifieke maatregelen om zigeunerhaat en discriminatie aan te pakken;
- maatschappelijke organisaties van de Roma nemen deel aan de toezichtcomités van het operationele programma van de EU-fondsen in het kader waarvan de specifieke maatregelen ter bestrijding van zigeunerhaat en discriminatie worden uitgevoerd;
- maatschappelijke organisaties van de Roma nemen deel aan het monitoren van de resultaten van de uitgevoerde maatregelen.

Doelstelling 1-b: Bevorderen van het bewustzijn van de geschiedenis en de cultuur van de Roma en van erkenning en verzoening

Resultaatindicatoren: Secundaire (optioneel): Op dit gebied zijn nog geen indicatoren ontwikkeld; mogelijke thematische gebieden zijn:

- het besef onder de algemene bevolking dat de Roma een erkende nationale minderheid zijn;
- het bewustzijn onder de algemene bevolking van de geschiedenis, de literatuur, de kunst, de cultuur, de muziek en de politiek van Roma;
- deelname van de algemene bevolking aan culturele festivals en andere openbare evenementen van de Roma;
- het besef onder de bevolking dat het Romani een erkende niet-territoriale taal is in het kader van het Handvest voor regionale talen of talen van minderheden van de Raad van Europa;
- het bewustzijn van de algemene bevolking over de holocaust van de Roma.

Procesindicatoren voor doelstelling 1-b: Bevorderen van het bewustzijn van de geschiedenis en de cultuur van de Roma en van erkenning en verzoening

Indicator – dimensie A - institutionele opbouw

- nationale strategische kaders voor de Roma of gerelateerde beleidsdocumenten bevatten uitdrukkelijk maatregelen met indicatoren en streefwaarden om het bewustzijn van de geschiedenis en de cultuur van de Roma te bevorderen;
- de holocaust van de Roma wordt erkend en gedenkdagen voor de herdenking ervan maken deel uit van de officiële kalender van nationale feestdagen;
- er zijn monumenten of gedenktekens voor de Romaholocaust;
- de bijdrage van Romapersoonlijkheden aan de geschiedenis van de lidstaat wordt erkend en maakt deel uit van de officiële kalender van nationale feestdagen;
- de geschiedenis, cultuur en kunst van de Roma maken deel uit van de formele curricula van scholen, universiteiten en academische cursussen;
- culturele initiatieven van de Roma worden aangegeven op de relevante algemene nationale agenda's voor culturele evenementen;
- er zijn commissies van deskundigen op het gebied van zigeunerhaat (commissies voor waarheid, erkenning en verzoening) om een beter begrip van de barrières en mechanismen van uitsluiting binnen de lidstaat te ontwikkelen;
- de structuren die nodig zijn voor de uitvoering van het Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden van de Raad van Europa zijn aanwezig;
- in de aangewezen adviesorganen van de overheid vinden regelmatig uitwisselingen plaats over onderwerpen die verband houden met de kunst, cultuur en geschiedenis van de Roma, met als doel impact te hebben op beleid;
- de staat beschikt over een jaarlijks budget dat wordt toegewezen aan de ondersteuning van culturele organisaties van de Roma die de Romacultuur bevorderen;
- de staat beschikt over een jaarlijks budget dat wordt toegewezen aan lokale Romamedia (in druk, online, tv, radio);
- op stedelijk en plaatselijk niveau is budget beschikbaar dat wordt toegewezen aan lokale Romamedia en de bevordering van de kunst en cultuur van de Roma;
- ministeries en overheidsinstanties bevoegd voor jongeren hebben afdelingen die expliciet belast zijn met de integratie van Romajongeren en de opbouw van de capaciteit van organisaties van Romajongeren.

Indicator – dimensie B - bijzondere maatregelen en acties

- op scholen wordt lesgegeven over de geschiedenis en de cultuur van de Roma;
- het onderwijs van het Romani wordt op scholen kosteloos aangeboden;
- leerkrachten en schoolpersoneel worden opgeleid op het gebied van inclusief onderwijs en diversiteit;

- leerkrachten en schoolpersoneel worden opgeleid in de cultuur en geschiedenis van de Roma, met inbegrip van de geschiedenis van de Romaholocaust;
- er worden opleidingsmogelijkheden met betrekking tot kunst, cultuur en geschiedenis van de Roma geboden aan ambtenaren, leerkrachten, politiefunctionarissen, enz.;
- op de publieke media is zendtijd voor kunst en cultuur van de Roma uitgetrokken en toegewezen;
- op de publieke media is zendtijd voor nieuws in het Romani uitgetrokken en toegewezen;
- op festivals wordt podiumtijd gereserveerd om de cultuur van de Roma voor het voetlicht te brengen, ondersteund met overheidsmiddelen;
- het aandeel van het positieve versus het negatieve discours over de Roma in de reguliere media en de pers is toegenomen.

Indicator – dimensie C - kwaliteit van het besluitvormingsproces

- maatschappelijke organisaties worden geraadpleegd over de noodzaak om begrotingsmiddelen van de lidstaat toe te wijzen voor ondersteuning van de kunst en cultuur van de Roma;
- adviesorganen van de overheid die feedback geven over de toewijzing van overheidsmiddelen ter ondersteuning van de nationale strategische kaders voor de Roma kunnen voorstellen doen voor aan de kunst en cultuur van de Roma gerelateerde projecten;
- specifieke maatregelen ter bevordering van evenementen op het gebied van Romakunst, -cultuur en -herdenkingen worden ontwikkeld in samenwerking met maatschappelijke organisaties van de Roma en overlevenden van de Romaholocaust en/of hun nakomelingen;
- maatschappelijke organisaties van de Roma nemen deel aan het besluitvormingsproces over de ontwikkeling van specifieke maatregelen ter bevordering van de kunst en cultuur van de Roma en de toewijzing van middelen hiervoor;
- maatschappelijke organisaties van de Roma nemen deel aan het monitoren van de resultaten van de in het kader van deze operationele doelstelling uitgevoerde maatregelen.

Doelstelling 2: Verminderen van armoede en sociale uitsluiting

Kernindicatoren:	Algemene bevolking:
3) Armoederisicocijfer (minder dan 60 % van het mediane inkomen na sociale overdrachten)	Eurostat [ilc_li02] SDG 1.2.1
3.1) Kinderen < 18 in armoederisicogroep	Eurostat [ilc_li02] SDG 1.2.2
4) Percentage personen in het huishouden die in ernstige materiële deprivatie leven ⁶ (kunnen zich geen 4 van de 9 items veroorloven, bijv. voedsel, uitnodigen van vrienden, enz.)	Eurostat [ilc_mddd11] SDG 1
4.1) Kinderen < 18 in ernstige materiële deprivatie	Eurostat [ilc_mddd11] SDG 1

Resultaatindicatoren Secundaire (optioneel)	
Indicator	Algemene bevolking
Percentage mensen die leven in een huishouden dat zich om de twee dagen geen maaltijd kan veroorloven met vlees, kip, vis (of vegetarisch equivalent)	Eurostat [ilc_mdcs03]
Percentage mensen die leven in een huishouden waar ten minste één persoon in de afgelopen maand hongerig naar bed is gegaan omdat er niet genoeg geld voor voedsel was	n.v.t./FRS
Percentage kinderen in de leeftijdsgroep 0-17 jaar die leven in een huishouden waar ten minste één persoon in de afgelopen maand hongerig	n.v.t./FRS

⁶ Zal worden vervangen door sociale en materiële deprivatie (Eurostat [ilc_mdcs07]) en de respectieve indicator voor kinderen, indien gebruikt in het kader van de SDG-rapportage voor de algemene bevolking.

naar bed is gegaan omdat er niet genoeg geld voor voedsel was	
Percentage mensen die leven in een huishouden dat slechts met (grote) moeite de eindjes aan elkaar kan knopen	Eurostat [ilc_mdcs09]
Percentage mensen die geen bankrekening hebben	n.v.t./FRS

Procesindicatoren voor horizontale doelstelling 2: Verminderen van armoede en sociale uitsluiting
Indicator – dimensie A - institutionele opbouw
<ul style="list-style-type: none"> • de nationale strategische kaders voor de Roma of gerelateerde beleidsdocumenten bevatten expliciet maatregelen met indicatoren en streefwaarden om armoede en sociale uitsluiting onder de Roma te verminderen, met een expliciete focus op kinderarmoede; • de richtsnoeren voor sociale bescherming en bijstand bevatten antidiscriminatiebepalingen om de gelijke toegang voor de Roma te waarborgen; • er bestaat een mechanisme dat de toegang tot een bankrekening garandeert; • er worden bankgaranties verstrekt voor microkredieten voor huishoudens met een laag inkomen.
Indicator – dimensie B - bijzondere maatregelen en acties
<ul style="list-style-type: none"> • er is een voedsel- en voedingsprogramma voor schoolkinderen; • voor personeel van sociale diensten worden gerichte opleidingen over de aanpak van discriminatie en zigeunerhaat georganiseerd; • er worden specifieke nationale maatregelen uitgevoerd om rekening te houden met intergenerationale armoede en de noodzaak om Romakinderen en hun gezinnen te ondersteunen op het gebied van onderwijs, huisvesting, gezondheid en armoedebestrijding; • er worden opleidingen over financiële geletterdheid verzorgd en er wordt steun voor financiële inclusie gegeven.
Indicator – dimensie C - kwaliteit van het besluitvormingsproces
<ul style="list-style-type: none"> • er zijn maatregelen om ervoor te zorgen dat de Roma deelnemen aan de ontwikkeling van beleidsmaatregelen op het gebied van sociale inclusie/armoedebestrijding; • de specifieke maatregelen op het gebied van armoedebestrijding en sociale inclusie (met name maatregelen gericht op Roma die een groot risico op marginalisatie lopen) worden ontwikkeld in partnerschap met maatschappelijke organisaties van de Roma; • interventies op het gebied van armoedebestrijding en sociale integratie (met name gericht op Roma die een groot risico op marginalisatie lopen) worden uitgevoerd met deelname van organisaties van de Romagemeenschap; • maatschappelijke organisaties van de Roma nemen deel aan de toezichtcomités van het operationele programma van de EU-fondsen in het kader waarvan de specifieke maatregelen worden uitgevoerd ter bestrijding van armoede en sociale uitsluiting (met name maatregelen gericht op Roma die een groot risico op marginalisatie lopen); • maatschappelijke organisaties van de Roma nemen deel aan het monitoren van de resultaten van de uitgevoerde maatregelen ter bestrijding van armoede en sociale uitsluiting (met name gericht op Roma die een groot risico op marginalisatie lopen); • overheidsinstellingen en bestuursorganen (op centraal en lokaal niveau) betrekken de inbreng van het maatschappelijk middenveld van de Roma, het bedrijfsleven en de industrie, de academische wereld en het onderzoek bij hun besluitvormingsprocessen op het gebied van sociale inclusie/armoedebestrijding.

Doelstelling 3: Bevorderen van participatie door positieversterking en het opbouwen van samenwerking en vertrouwen in publieke instellingen

Kernindicator:	Algemene bevolking
5) Percentage mensen die zich in de afgelopen 12 maanden gediscrimineerd hebben gevoeld (op welk gebied dan ook) en die als reden voor het laatste incident van discriminatie hun Roma-zijn hebben opgegeven	n.v.t. /potentieel FRS
6) Indicator voor actief burgerschap en participatie NOG TE ONTWIKKELEN	potentieel FRS

Resultaatindicatoren Secundaire (optioneel)	
Indicator	Algemene bevolking
Percentage mensen van 16 jaar en ouder die als reden voor het meest recente incident van intimidatie NIET hun Roma-zijn hebben opgegeven (van alle mensen die intimidatie hebben meegemaakt)	n.v.t./potentieel FRS
Percentage mensen van 16 jaar en ouder die als reden voor het meest recente incident met een fysieke aanval NIET hun Roma-zijn hebben opgegeven	n.v.t./potentieel FRS SDG 16.3.1
Percentage mensen van 16 jaar en ouder die gehoord hebben van ten minste één orgaan voor gelijke behandeling, nationaal mensenrechteninstituut of ombudspersoon	Potentieel FRS
Percentage mensen van 16 jaar en ouder die geneigd zijn de politie te vertrouwen	Eurostat [Ilc_pw03]
Percentage mensen van 16 jaar en ouder die in het algemeen het rechtssysteem vertrouwen	Eurostat [Ilc_pw03]
Verdere indicatoren met betrekking tot participatie die nog moeten worden ontwikkeld: Percentage mensen die werkzaam zijn in openbare diensten (NACE ⁷ -categorie O) Percentage mensen die werkzaam zijn in een intellectueel, wetenschappelijk of artistiek beroep of als manager (in de ISCO-classificatie ⁸ 8+9 respectievelijk “professional” en “manager” genoemd) Percentage mensen die hebben gestemd bij de (meest recente) nationale verkiezingen	Eurostat [lfsa_eisn2]

Procesindicatoren voor horizontale doelstelling 3: Bevorderen van participatie door positieversterking en het opbouwen van samenwerking en vertrouwen
Indicator – dimensie A - institutionele opbouw
<ul style="list-style-type: none"> de nationale strategische kaders voor de Roma of gerelateerde beleidsdocumenten bevatten uitdrukkelijk maatregelen met indicatoren en streefwaarden om de participatie te bevorderen door het versterken van de positie van Roma en het opbouwen van samenwerking en vertrouwen lokale en gemeentelijke ngo's die betrokken zijn bij een gecoördineerde monitoring door maatschappelijke organisaties van de uitvoering van de strategie in de hele EU;

⁷ NACE is het acroniem waarmee de verschillende, sinds 1970 door de [Europese Unie](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/NACE) ontwikkelde statistische classificaties van economische activiteiten worden aangeduid <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/NACE> background.

⁸ De International Standard Classification of Occupations (ISCO); <http://www.ilo.org/public/english/bureau/stat/isco/>

- vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties van de Roma worden regelmatig uitgenodigd om als volwaardige leden deel te nemen aan de nationale toezichtcomités van de EU-fondsen;
- in gemeenten met een hoog aandeel Roma in de bevolking is de functie van Romabemiddelaars een officiële functie bij de lokale overheden;
- gemeenten met een hoog aandeel Roma in de bevolking hebben onder hun personeel een of meerdere adviseurs specifiek voor Roma-aangelegenheden;
- reguliere politieke partijen verbinden zich ertoe om Romakandidaten op verkiesbare plaatsen op kieslijsten te plaatsen voor verkiezingen voor parlementen en regionale/gemeentelijke vertegenwoordigende organen;
- steden en gemeenten met een hoog aandeel Roma in de bevolking nemen Roma-adviesorganen of Romabeleidscoördinatoren in hun institutionele structuur op om het beleid voor de integratie van de Roma uit te voeren;
- er bestaat een gespecialiseerd bureau met een mandaat om het vertrouwen en de positie van de Roma te verbeteren, en dat bureau werkt doeltreffend;
- de nationale mensenrechteninstellingen, het bureau van de ombudspersoon en het orgaan voor gelijke behandeling plegen regelmatig overleg met het maatschappelijk middenveld over de situatie van de Roma en/of betrekken het maatschappelijk middenveld van de Roma bij het regelmatige overleg;
- de wettelijke ondersteuningsmechanismen voor de aanpak van gevallen van zigeunerhaat beschikken over de nodige financiële middelen om doeltreffend te kunnen functioneren;
- er bestaan mechanismen om de betrokkenheid van maatschappelijke organisaties van de Roma en maatschappelijke organisaties die zich inzetten voor de Roma te waarborgen en aan te moedigen bij de gecoördineerde monitoring van de uitvoering van de nationale strategische kaders voor de Roma en bij de monitoring en melding van haatuitingen online;
- er worden begrotingsmiddelen toegewezen om het maatschappelijk middenveld te ondersteunen in het kader van projecten om de positie van de Roma te versterken en samenwerking en vertrouwen in de overheidsinstellingen op te bouwen;
- er worden begrotingsmiddelen toegewezen aan bewustmakingscampagnes die gericht zijn op het doorbreken van dec stereotypering van Roma.

Indicator – dimensie B - bijzondere maatregelen en acties

- percentage gemelde gevallen die leiden tot rechtszaken;
- opleiding van personen met taken op het gebied van de bestrijding van zigeunerhaat en antidiscriminatie.

Indicator - dimensie C - kwaliteit van het besluitvormingsproces

- mechanismen ter bevordering van de participatie van de Roma aan het ontwerpen, uitvoeren en monitoren van het beleid op nationaal niveau zijn uitdrukkelijk vastgelegd in de nationale strategische kaders voor de Roma;
- er zijn mechanismen die de deelname van de Roma aan het ontwerpen, uitvoeren en monitoren van beleid dat van invloed is op hun situatie op lokaal niveau stimuleren;
- de Roma nemen deel aan mediaraden;
- maatschappelijke organisaties van de Roma nemen deel aan het monitoren van de resultaten van de in het kader van deze horizontale doelstelling uitgevoerde maatregelen;
- de Roma zijn vertegenwoordigd in bestuurs- of besluitvormingsfuncties binnen de organisaties die activiteiten op het gebied van de integratie van de Roma uitvoeren;
- in de nationale Romacontactpunten (NRCP's) en andere instanties die zich bezighouden met de integratie van de Roma, zijn Roma werkzaam;
- er zijn lokale plannen opgesteld (in overeenstemming met de nationale strategische kaders voor de Roma) die worden uitgevoerd door de lokale autoriteiten in samenwerking met maatschappelijke organisaties van de Roma, met name organisaties die op lokaal niveau werkzaam zijn.

SECTORALE DOELSTELLINGEN

Doelstelling 4: Verbeteren van de effectieve gelijke toegang tot hoogwaardig inclusief regulier onderwijs

Kernindicator:	Algemene bevolking
7) Percentage kinderen vanaf 3 jaar tot de leeftijd van het begin van de leerplicht in het basisonderwijs die deelnemen aan voor- en vroegschoolsonderwijs en kinderopvang	Eurostat [sdg_04_30] SDG 4.2.2
8) Percentage personen in de leeftijdsgroep 20-24 jaar die ten minste hoger secundair onderwijs hebben afgerond	Eurostat [edat_ifs_9903] SDG 4.3
9) Percentage kinderen in de leeftijdsgroep 6-15 jaar die naar scholen gaan waar “alle of de meeste schoolgenoten Roma zijn”, zoals gerapporteerd door de respondenten (alleen geselecteerde landen)	Niet van toepassing

Resultaatindicatoren Secundaire (optioneel)	
Indicator	Algemene bevolking
Percentage kinderen in de leerplichtige leeftijd (5-18 jaar) die onderwijs volgen, leden van het huishouden (afhankelijk van het land)	n.v.t.
Percentage mensen van 16 jaar en ouder die zich in de afgelopen 12 maanden bij hun contacten met de schoolbesturen (als ouder/voogd of als student) gediscrimineerd hebben gevoeld vanwege hun Roma-zijn	n.v.t./potentieel FRS
Voortijdige verlaters van onderwijs en opleiding, 18-24 jaar oud	Eurostat [edat_ifse_14]
Percentage mensen in de leeftijdsgroep 30-34 jaar die een tertiaire opleiding hebben afgerond	Eurostat [t2020_41]
Prevalentie van door haat ingegeven pesterijen/intimidatie van kinderen (vanwege hun Roma-zijn) op school in de afgelopen 12 maanden, van alle respondenten die ouders/voogden zijn van schoolgaande kinderen	n.v.t./FRS
Verder te ontwikkelen: <ul style="list-style-type: none"> Percentage schoolgaande kinderen in een huishouden zonder computer Percentage schoolgaande kinderen in een huishouden zonder toegang tot internet Percentage jonge Roma in de leeftijdsgroep 16-24 jaar in een huishouden zonder computer Percentage jonge Roma in de leeftijdsgroep 16-24 jaar in een huishouden zonder toegang tot internet 	

Procesindicatoren voor doelstelling 4: Vergroten van de effectieve deelname van de Roma aan hoogwaardig inclusief regulier onderwijs
Indicator – dimensie A - institutionele opbouw
<ul style="list-style-type: none"> in de nationale strategische kaders voor de Roma is voorzien in de monitoring van de inclusiviteit van het reguliere onderwijsbeleid; er is een nationaal/regionaal desegregatieprogramma van kracht; er wordt een nationaal plan uitgevoerd om verkeerd studieadvies dat leidt tot ongepaste plaatsing

- van Romaleerlingen in het bijzonder onderwijs te voorkomen en uit te bannen;
- er zijn programma's voor positieve actie om Romaleerkrachten in dienst te nemen in het reguliere onderwijs;
- de functies van Romaschoolbemiddelaar en -onderwijsassistent zijn geïntegreerd in het onderwijssysteem;
- in de nationale strategische kaders voor de Roma is voorzien in uitdrukkelijke waarborgen en criteria voor de inclusiviteit van het reguliere onderwijsbeleid;
- er is een systeem om te garanderen dat jonge Roma een plaats in het hoger secundair of beroepsonderwijs krijgen en om hun aanwezigheid te ondersteunen, met een focus op meisjes;
- er is een systeem voor steun aan Roma die hoger onderwijs willen volgen, door middel van studiebeurzen, mentorschap en begeleiding, met een focus op meisjes.

Indicator – dimensie B - bijzondere maatregelen en acties

- er zijn maatregelen genomen om de effectieve toegang van de Roma tot hoogwaardig en inclusief regulier onderwijs te waarborgen, met als doel om op lange termijn hetzelfde effectieve toegangsniveau te bereiken als voor de bevolking in het algemeen;
- er bestaan waarborgen om de effectieve gelijke toegang van Romakinderen tot voor- en vroegschoolse onderwijs en kinderopvang te waarborgen, en deze waarborgen zijn operationeel;
- er worden gerichte opleidingen gegeven aan leerkrachten en ander onderwijspersoneel over het voorkomen van discriminatie en zigeunerhaat in het onderwijs;
- leerkrachten worden opgeleid om een inclusieve onderwijsaanpak te waarborgen/toe te passen;
- het reguliere onderwijs voorziet in individuele pedagogische ondersteuning voor Roma-leerlingen door gekwalificeerd personeel;
- er zijn programma's en lesmateriaal aanwezig over de cultuur, geschiedenis en taal van de Roma;
- er zijn maatregelen genomen om de toegang van Romakinderen tot buitenschoolse, culturele en vrijetijdsactiviteiten in een multiculturele omgeving te bevorderen;
- Roma nemen deel aan steunprogramma's (zoals individuele ondersteuning, studiebeurzen en mentorschap, ook op het gebied van digitale geletterdheid);
- er worden begrotingsmiddelen toegewezen voor de bestrijding van racisme gericht tegen de Roma op scholen;
- er worden beurzen verstrekt ter ondersteuning van de Roma die aan de universiteit studeren;
- Romologie of Romastudies maken deel uit van programma's op universitair niveau;
- het onderwijs van het Romani wordt op scholen kosteloos aangeboden;
- er zijn gerichte maatregelen genomen voor het ondersteunen van informele opleidingen en het certificeren van praktisch verworven vaardigheden.

Indicator - dimensie C - kwaliteit van het besluitvormingsproces

- er zijn maatregelen genomen om ervoor te zorgen dat de Roma deelnemen aan de ontwikkeling van beleidsmaatregelen op het gebied van onderwijs;
- de onderwijsinspecties nemen deel aan het monitoren van de resultaten van de in het kader van deze operationele doelstelling uitgevoerde maatregelen;
- maatschappelijke organisaties van de Roma nemen deel aan de toezichtcomités van het operationele programma van de EU-fondsen in het kader waarvan de specifieke maatregelen ter bevordering van gelijke toegang tot onderwijs (met name de bestrijding van segregatie en de bevordering van inclusief onderwijs in alle fasen) worden uitgevoerd.

Doelstelling 5: Verbeteren van de effectieve gelijke toegang tot hoogwaardige en duurzame werkgelegenheid

Kernindicator:	Algemene bevolking
10) Percentage personen van 20-64 jaar die als hun hoofdactiviteit “betaald werk” hebben opgegeven (met inbegrip van voltijd-,	Eurostat [lfsa_ergan] SDG 8.5

deeltijd-, gelegenheidswerk, werk als zelfstandige en tijdelijk werk of werk in de afgelopen vier weken)	
11) Percentage jongeren van 15-29 jaar* die “geen werk hebben en geen onderwijs of opleiding volgen” (NEET)	Eurostat [edat_ifse_20] SDG 8.6.1
12) Arbeidsparticipatiekloof tussen mannen en vrouwen: Loonkloof tussen vrouwen en mannen van 20-64 jaar oud	Eurostat [lfsa_ergan] SDG 8.5
Resultaatindicatoren Secundaire (optioneel)	
Indicator	Algemene bevolking
Percentage mensen van 16 jaar en ouder die zich in de afgelopen 12 maanden op het werk gediscrimineerd hebben gevoeld vanwege hun Roma-zijn	n.v.t./potentieel FRS
Percentage mensen van 16 jaar en ouder die zich in de afgelopen 12 maanden bij het zoeken naar werk gediscrimineerd hebben gevoeld vanwege hun Roma-zijn	n.v.t./potentieel FRS
Voor de kwaliteit van werk moeten verdere indicatoren worden ontwikkeld: vaste contracten, gekwalificeerd werk, percentage mensen die werkzaam zijn in openbare diensten, armoede op het werk en beroepsopleiding en -opleiding	

Procesindicatoren voor doelstelling 5: Verbeteren van de effectieve participatie van de Roma in betaalde hoogwaardige en duurzame werkgelegenheid	
Indicator – dimensie A - institutionele opbouw	
<ul style="list-style-type: none"> • er is een mechanisme voor de ondersteuning van de kwaliteit van werkgelegenheid voor Roma en daar worden de nodige financiële middelen voor uitgetrokken; • Romaorganisaties hebben als waarnemers zitting in vakbonden en tripartiete commissies; • er zijn mentoring- en loopbaanontwikkelingsprogramma's om de indienstneming van professioneel gekwalificeerde Roma in de overheidsadministratie te ondersteunen; • er bestaan mechanismen ter ondersteuning van de indienstneming van Roma als voltijds personeel van arbeidsbureaus en andere overheidsorganen die de toegang tot de arbeidsmarkt vergemakkelijken; • de administratieve structuur van gemeenten met een hoog aandeel Roma in de bevolking omvat “werkgelegenheids- en jeugdbemiddelingsfuncties” voor Roma; • er zijn programma's ter ondersteuning van kleine startups en ondernemersinitiatieven van Roma. 	
Indicator – dimensie B - bijzondere maatregelen en acties	
<ul style="list-style-type: none"> • er zijn doelgerichte maatregelen genomen om bij de Roma en met name bij jongeren, ondernemerschap en arbeid als zelfstandige te ondersteunen; • er zijn gerichte maatregelen genomen om de formalisering van de bestaande informele werkgelegenheid te ondersteunen; • er zijn gerichte maatregelen genomen om de werkgelegenheid van Roma in het openbaar bestuur te ondersteunen; • banenregelingen van de overheid die gericht zijn op plaatsen met een hoog aandeel Roma in de bevolking, hebben expliciete exitstrategieën met componenten voor de opbouw van vaardigheden en kwalificaties; • programma's ter ondersteuning van de eerste werkervaring, arbeidsbemiddeling en leerlingplaatsen, evenals loopbaanontwikkeling voor Romajongeren worden uitgevoerd en van middelen voorzien; • programma's ter ondersteuning van inclusieve werkgevers en ter bevordering van gelijke kansen op de werkplek worden uitgevoerd; • voor diensten voor arbeidsvoorziening, vakbonden en werkgevers worden bewustmakingscampagnes en gerichte opleidingen over de aanpak van discriminatie en zigeunerhaat op de arbeidsmarkt georganiseerd; 	

<ul style="list-style-type: none"> er bestaan volledig operationele microkredietprogramma's voor kleine ondernemingen die expliciet gericht zijn op Romagemeenschappen.
Indicator - dimensie C - kwaliteit van het besluitvormingsproces
<ul style="list-style-type: none"> er zijn maatregelen genomen om ervoor te zorgen dat de Roma deelnemen aan de ontwikkeling van beleidsmaatregelen op het gebied van werkgelegenheid; maatschappelijke organisaties van de Roma nemen deel aan de toezichtcomités van het operationele programma van de EU-fondsen in het kader waarvan de specifieke maatregelen om de effectieve participatie van de Roma in betaalde hoogwaardige en duurzame werkgelegenheid te vergroten, worden uitgevoerd; maatschappelijke organisaties van de Roma nemen deel aan het monitoren van de resultaten van de uitgevoerde maatregelen; overheidsinstellingen en bestuursorganen (op centraal en lokaal niveau) betrekken de inbreng van het maatschappelijk middenveld van de Roma en met name Romaondernemers en succesvolle professioneel gekwalificeerde Roma bij hun besluitvormingsproces op het gebied van werkgelegenheid.

*De huidige gegevens op basis van de FRA-enquêtes hebben alleen betrekking op de leeftijdsgroep 16-29 jaar.

Doelstelling 6: Verbeteren van de gezondheid van de Roma en verbeteren van de effectieve gelijke toegang tot hoogwaardige gezondheidszorg

Kernindicator:	Algemene bevolking
13) Verschil in levensverwachting bij de geboorte (algemene bevolking versus Roma)	Human Mortality Database / Eurostat [demo_mlexpec]
14) Percentage mensen die beperkte toegang hebben tot zorg en sociale dienstverlening, NOG TE ONTWIKKELEN	n.v.t. /potentieel FRS
Resultaatindicatoren Secundaire (optioneel)	
Indicator	Algemene bevolking
Percentage mensen van 16 jaar en ouder die hun gezondheid in het algemeen als goed of zeer goed beoordelen	Eurostat [hlth_silc_01]
Percentage mensen van 16 jaar en ouder met een ziektekostenverzekering	OESO [ECHI 76]
Percentage mensen van 16 jaar en ouder zich in de afgelopen 12 maanden bij het gebruik van gezondheidsdienstverlening gediscrimineerd hebben gevoeld vanwege hun Roma-zijn	n.v.t. /potentieel FRS
Verder te ontwikkelen: Percentage Romavrouwen die hun eerste kind kregen voordat ze 20 jaar oud waren Onvervulde medische behoefte	Eurostat [demo_fordager] SDG 3.7 Eurostat [SDG_03_60]

Procesindicatoren voor doelstelling 6: Verbeteren van de gezondheid van de Roma en verbeteren van de effectieve toegang van de Roma tot hoogwaardige gezondheidszorg	
Indicator – dimensie A - institutionele opbouw	
<ul style="list-style-type: none"> het systeem van gezondheidsbemiddeling is geïnstitutionaliseerd en geïntegreerd in de relevante structuren van de gezondheidsdienstverlening; er is een systeem voor het bevorderen en ondersteunen van de loopbaanontwikkelingsperspectieven van gezondheidsbemiddelaars die professioneel gekwalificeerde zorgverleners willen worden; er is een systeem voor het verlenen van preventieve gezondheidsdiensten aan Roma in getto's en 	

<p>gesegregeerde/afgelegen nederzettingen;</p> <ul style="list-style-type: none"> regionale gezondheidsinspecties beschikken over de (financiële en personele) middelen om ervoor te zorgen dat de nationale vaccinatie- en immunisatieprogramma's voor kinderen en ouderen en preventieve diensten zoals bloedtests en kankerscreening ook Romagemeenschappen bereiken.
<p>Indicator – dimensie B - bijzondere maatregelen en acties</p>
<ul style="list-style-type: none"> er bestaan bewustmakingsprogramma's op maat voor de specifieke gezondheidsuitdagingen waarmee Roma worden geconfronteerd (onder meer op het gebied van een gezonde levensstijl en gezonde voeding); er bestaan preventieve gezondheidsprogramma's die risicogroepen, waaronder de Roma, bereiken en die operationeel zijn; er worden bewustmakingscampagnes georganiseerd die het begrip van de noodzaak van vaccinaties bevorderen; vaccinatie van kinderen en ouderen (griep) is betaalbaar en wordt uitgevoerd; er worden regelmatig en kosteloos preventieve medische check-ups van kinderen uitgevoerd, met vervolgmaatregelen voor risicogroepen; er bestaan prenatale zorgprogramma's die gericht zijn op kansarme vrouwen en er worden regelmatig prenatale diensten verleend; er zijn programma's voor gezondheidsmonitoring van moeder en kind, gericht op kinderen in de leeftijdsgroep 0-3 jaar, met specifieke aandacht voor kansarme groepen; er worden regelmatig gerichte opleidingen over het voorkomen van discriminatie en zigeunerhaat gegeven aan gezondheidspersoneel; er worden bewustmakings- en voorlichtingscampagnes voor Romagemeenschappen georganiseerd over gezondheid.
<p>Indicator – dimensie C - kwaliteit van het besluitvormingsproces</p>
<ul style="list-style-type: none"> er zijn maatregelen genomen om ervoor te zorgen dat Roma deelnemen aan de ontwikkeling van beleidsmaatregelen op het gebied van gezondheid; in samenwerking met maatschappelijke organisaties van de Roma worden specifieke maatregelen ontwikkeld om uitdagingen op het gebied van gezondheid aan te pakken; maatschappelijke organisaties van de Roma nemen deel aan de toezichtcomités van het operationele programma van de EU-fondsen in het kader waarvan de specifieke maatregelen ter verbetering van de toegang van de Roma tot de gezondheidszorg worden uitgevoerd; maatschappelijke organisaties van de Roma nemen deel aan het monitoren van de resultaten van de maatregelen die op het gebied van gezondheid worden uitgevoerd; overheidsinstellingen en bestuursorganen (op centraal en lokaal niveau) betrekken de inbreng van het maatschappelijk middenveld van de Roma en met name van netwerken van Romagezondheidsbemiddelaars bij hun besluitvormingsprocessen op het gebied van gezondheid.

Doelstelling 7: Verbeteren van de effectieve gelijke toegang tot adequate gedesegregeerde huisvesting en essentiële voorzieningen⁹

Kernindicator:	Algemene bevolking
15) Percentage mensen in huisvestingsgerelateerde deprivatie (een appartement dat te donker is of een lek dak, vochtige muren of vloeren heeft, zonder bad/douche of binnentoilet)	Eurostat [tessi 291]
16) Percentage mensen die leven in een huishouden dat niet over het minimaal aantal kamers beschikt volgens de definitie van Eurostat	Eurostat [ilc_lvho05a / SDG_11_10]

⁹ Zoals leidingwater, adequate sanitaire voorzieningen, diensten voor afvalinzameling en -beheer, elektriciteit, gas, toegang tot vervoer, financiële diensten en digitale communicatie (overeenkomstig beginsel 20 van de Europese pijler van sociale rechten).

van overbewoning	SDG 1, SDG 11
17) Percentage mensen die leven in een huishouden zonder kraanwater in de woning (alleen in bepaalde landen)	Eurostat [ilc_mdho05] SDG 6.1.1
Resultaatindicatoren Secundaire (optioneel)	
Indicator	Algemene bevolking
Percentage mensen die leven in een huishouden zonder toilet, douche of badkamer in de woning	Eurostat [ilc_mdho05 / SDG_06_10] SDG 6
Percentage mensen die leven in een woning met een lekkend dak, vochtige muren, vloeren of fundering, of met rot in de raamkozijnen of de vloer	Eurostat [SDG_01_60] SDG 1
Percentage mensen die leven in een huishouden dat in de afgelopen 12 maanden gedwongen is geweest de accommodatie of de standplaats te verlaten	n.v.t.
Aandeel van mensen van 16 jaar en ouder die zich in de afgelopen 5 maanden bij het zoeken naar huisvesting gediscrimineerd hebben gevoeld vanwege hun Roma-zijn	n.v.t./potentieel FRS
Verder te ontwikkelen: Ruimtelijke segregatie. Indicator(en) inzake de geografische aspecten van de situatie van de Roma. Toegang tot basisdiensten en infrastructuur in het gebied (gezondheidsdiensten, openbaar vervoer, scholen, kinderopvang, enz.) vanwege afstand, kosten, openingstijden of afwezigheid van diensten. Percentage mensen die in illegale of niet-gereguleerde woningen wonen.	n.v.t. n.v.t.

Procesindicatoren voor doelstelling 7: Verbeteren van de toegang van de Roma tot adequate gedesegregeerde huisvesting en essentiële voorzieningen	
Indicator – dimensie A - institutionele opbouw	
<ul style="list-style-type: none"> • de nationale strategische kaders voor de Roma of gerelateerde beleidsdocumenten omvatten expliciete maatregelen ter bestrijding van segregatie in huisvesting; • er zijn duidelijke richtlijnen voor huisuitzettingen en deze worden effectief toegepast om bescherming te bieden tegen onregelmatige uitzettingen; • er zijn duidelijke richtlijnen voor huisuitzettingen en deze worden effectief toegepast om huishoudens met kinderen te beschermen; • de bestaande mazen in de huisvestingsregelgeving die de legalisering van ongereguleerde woningen in Romabuurten verhinderen worden gedicht; • subsidiabiliteits- en beoordelingscriteria voor door de EU gefinancierde projecten die de infrastructuur op plaatsen met een hoog aandeel Roma in de bevolking moeten verbeteren, voorzien in specifieke punten voor ondernemingen van Roma of ondernemingen die Roma in dienst hebben; • er wordt beleid gevoerd dat lokale initiatieven voor zelfhulp op het gebied van huisvesting op gemeenschapsniveau aanmoedigt en ondersteunt; • de behoeften van standplaatsen en camperlocaties worden regelmatig geëvalueerd; • er bestaan mechanismen die ervoor zorgen dat Roma het recht op veilig water en sanitaire voorzieningen daadwerkelijk kunnen uitoefenen. 	
Indicator – dimensie B - bijzondere maatregelen en acties	
<ul style="list-style-type: none"> • in de nationale strategische kaders voor de Roma is voorzien in uitdrukkelijke waarborgen en criteria voor de inclusiviteit van reguliere huisvestingsdiensten en -programma's; • er zijn gerichte maatregelen genomen om steun te verlenen aan sociaal achtergestelde gebieden met het oog op het verminderen van de segregatie; 	

- er zijn gerichte maatregelen met gegarandeerde financiële middelen genomen om de openbare infrastructuur voor achtergestelde nederzettingen te verbeteren op het gebied van wegen, water, sanitaire voorzieningen, toegang tot openbare diensten en rioleringsvoorzieningen;
- er zijn huisvestingsinitiatieven opgezet;
- er worden gerichte opleidingen over de aanpak van discriminatie en zigeunerhaat bij huisvesting verzorgd voor personeel van huisvestingsdiensten en gemeentelijke diensten;
- het in kaart brengen en monitoren van achtergestelde nederzettingen en kampen gebeurt op regelmatige basis;
- huisvestingsaspecten (het aantal lokale woningen dat moet worden beoordeeld) worden regelmatig gemonitord.

Indicator - dimensie C - kwaliteit van het besluitvormingsproces

- er zijn maatregelen genomen om ervoor te zorgen dat Roma deelnemen aan de ontwikkeling van beleidsmaatregelen op het gebied van huisvesting;
- in samenwerking met maatschappelijke organisaties van de Roma worden specifieke maatregelen ontwikkeld om uitdagingen op het gebied van huisvesting aan te pakken;
- interventies op het gebied van huisvesting die gericht zijn op Roma (met name inzake desegregatie) worden ontwikkeld en uitgevoerd met deelname van organisaties van de Romagemeenschap;
- maatschappelijke organisaties van de Roma nemen deel aan de toezichtcomités van het operationele programma van de EU-fondsen in het kader waarvan de specifieke maatregelen ter verbetering van de huisvestingssituatie en met name inzake desegregatie worden uitgevoerd;
- maatschappelijke organisaties van de Roma nemen deel aan het monitoren van de resultaten van de op het gebied van huisvesting uitgevoerde maatregelen, met name op het gebied van desegregatie;
- overheidsinstellingen en bestuursorganen (op centraal en lokaal niveau) betrekken de inbreng van het maatschappelijk middenveld van de Roma en met name van netwerken van gezondheids- en onderwijsbemiddelaars van de Roma bij hun besluitvormingsprocessen op het gebied van huisvesting.

Doelstelling 7-a: Bestrijden van milieugerelateerde deprivatie, bevorderen van milieurechtvaardigheid

Resultaatindicatoren Secundaire (optioneel)	
Indicator	Algemene bevolking
Percentage Roma die leven in een huishouden met de volgende problemen op het gebied van huisvesting: verontreiniging, vuilafzetting of andere milieugerelateerde problemen in de omgeving zoals rook, stof, onaangename geuren of vervuild water	Eurostat [ilc_mddw02]
<p>Resultaatindicatoren: Secundaire (optioneel): Op dit gebied zijn nog geen indicatoren ontwikkeld; mogelijke thematische gebieden zijn: Blootstelling aan milieugerelateerde woonomstandigheden die gevaarlijk zijn en gezondheidsrisico's inhouden:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wonen in gebieden die gevoelig zijn voor natuurrampen (per soort ramp – rivieroverstromingen, plotselinge overstromingen, aardverschuivingen, enz.); • wonen in milieugevaarlijke gebieden (per type – stortplaatsen, verlaten industrieterreinen, mijnen, enz.); • blootstelling aan gevaarlijke factoren (per type – wonen in verontreinigde gebieden, afhankelijkheid van onbehandeld en verontreinigd water, blootstelling aan toxische emissies, elektromagnetische straling, enz.); • gevaarlijk werk doen, zoals op braakliggende terreinen, stortplaatsen, enz., zonder adequate bescherming; • wonen in gebieden met een gebrek aan infrastructuur, zoals veilig drinkwater, 	

- afvalwaterzuivering, verharde wegen, afvalinzameling, enz.;
- percentage huishoudens dat afhankelijk is van de verbranding van vast afval om hun woning te verwarmen.

Procesindicatoren voor doelstelling 7-a: Bestrijden van milieugerelateerde deprivatie, bevorderen van milieurechtvaardigheid
Indicator – dimensie A - institutionele opbouw
<ul style="list-style-type: none"> de nationale strategische kaders voor de Roma of gerelateerde beleidsdocumenten omvatten expliciete maatregelen ter bestrijding van milieugerelateerde deprivatie en ter bevordering van milieurechtvaardigheid; uitvoeringsrichtsnoeren waarborgen prioritaire toegang tot sociale huisvesting voor Roma die in milieugevaarlijke gebieden wonen; de normen om de veiligheid van de huisvesting te waarborgen en wonen in gevaarlijke omstandigheden te voorkomen, worden strikt gehandhaafd; er wordt een milieubeoordeling van nieuwe bouwplaatsen en standplaatsen uitgevoerd; er bestaan doeltreffende mechanismen om de handhaving van de milieurelevante bepalingen van de arbeidswetgeving te waarborgen.
Indicator – dimensie B - bijzondere maatregelen en acties
<ul style="list-style-type: none"> er zijn gerichte maatregelen met gegarandeerde financiële middelen om Romagezinnen die in milieugevaarlijke gebieden wonen te herhuisvesten; er wordt een effectbeoordeling van het beleid en de bepalingen inzake huisvesting voor de Roma uitgevoerd met betrekking tot milieufactoren; de milieueffecten van het beleid en de milieurisico's voor de Roma worden behandeld in de nationale strategische kaders voor de Roma.
Indicator - dimensie C - kwaliteit van het besluitvormingsproces
<ul style="list-style-type: none"> specifieke maatregelen om de milieuproblemen in de gebieden waar Roma wonen (met name in gesegregeerde Romagemeenschappen) aan te pakken, worden ontwikkeld in samenwerking met maatschappelijke organisaties van de Roma en de Romabewoners van de betrokken locaties; interventies op het gebied van een veilige en duurzame omgeving die gericht zijn op Roma (met name in gesegregeerde Romagemeenschappen) worden ontwikkeld en uitgevoerd met deelname van organisaties van de Romagemeenschap; maatschappelijke organisaties van de Roma nemen deel aan de toezichtcomités van het operationele programma van de EU-fondsen in het kader waarvan de specifieke maatregelen ter verbetering van de milieusituatie in gebieden waar Roma wonen (met name in gemarginaliseerde Romagemeenschappen), worden uitgevoerd; maatschappelijke organisaties van de Roma nemen deel aan het monitoren van de resultaten van de maatregelen die worden uitgevoerd om de milieusituatie in gebieden waar Roma wonen (met name in gesegregeerde Romagemeenschappen) te verbeteren; overheidsinstellingen en bestuursorganen (op centraal en lokaal niveau) betrekken de inbreng van het maatschappelijk middenveld van de Roma en met name van netwerken van gezondheidsbemiddelaars van de Roma bij hun besluitvormingsprocessen op het gebied van gezondheid.